

Maailma Arstide Liidu (WMA) rahvusvaheline arstieetika koodeks

Vastu võetud WMA 3. peassambleel 1949. a oktoobris Inglismaal Londonis, täiendatud 22. ülemaailmsel meditsiiniassambleel 1968. a augustis Austraalias Sydneys, 35. ülemaailmsel meditsiiniassambleel 1983. a oktoobris Itaalias Veneetsias, WMA 57. peassambleel 2006. a oktoobris Lõuna-Aafrika Vabariigis Pilanesbergis ja WMA 73. peassambleel 2022. a oktoobris Saksamaal Berliinis.

PREAMBUL

Maailma Arstide Liit (WMA) on loonud rahvusvahelise arstieetika koodeksi eetikapõhimõtete kaanoniks kogu maailma arstikonnale. Kooskõlas WMA Genfi deklaratsiooniga (arstivande) ja WMA eetikadokumentide kogumiga määratleb ja selgitab see koodeks arstide elukutsest lähtuvaid kohustusi oma patsientide, teiste arstide ja tervishoiutöötajate, iseenda ja ühiskonna kui terviku suhtes.

Arst peab olema teadlik oma riigis kehtivatest eetilistest, juriidilistest ja korralduslikest normidest, samuti asjakohastest rahvusvahelistest normidest ja standarditest.

Niisugused normid ja standardid ei tohi vähendada arsti pühendumist käesolevas koodeksis esitatud eetikapõhimõtetele.

Rahvusvahelist arstieetika koodeksit tuleb käsitada tervikuna ja selle iga paragrahvi rakendamisel tuleb silmas pidada kõiki teisi asjakohaseid paragrahve. Kooskõlas WMA mandaadiga on koodeks mõeldud arstidele. WMA julgustab teisi tervishoidu kaasatud elukutsete esindajaid omaks võtma koodeksi eetikapõhimõtteid.

ÜLDPÕHIMÕTTED

1. Arsti esmane kohustus on edendada patsientide tervist ja heaolu, osutades neile asjatundlikku, õigeaegset ja kaastundlikku abi, mis on kooskõlas arstipraktika ja professionaalsuse heade tavadega.
Arstil on kohustus panustada enda tegevusega seotud inimeste rühmade ja kogu ühiskonna, sh tulevaste põlvkondade tervise ja heaolu parandamisse.
Arst peab osutama abi, austades ülimalt inimelu ja -väarikust ning patsiendi autonoomiat ja õigusi.
2. Arst peab praktiseerima ausalt ja õiglaselt ning andma abi, mis põhineb patsiendi tervislikul seisundil, ilma vanusest, haigusest või puudest, usutunnistusest, etnilisest päritolust, soost, kodakondsusest, poliitilisest kuuluvusest, rassist, kultuurilisest omapärast, seksuaalsest orientatsioonist, sotsiaalsest seisundist või mingist muust tegurist tingitud eelarvamuse ja diskrimineeriva käitumiseta.
3. Arst peab püüdma tervishoiuressursse kasutada viisil, mis on patsiendile parim, säilitades samas nende ühiste ressursside ausa, õiglase ja mõistliku ohje, mille kasutamiseks on arst saanud volituse.
4. Arst peab praktiseerima südametunnistuse, aususe, tervikluse ja vastutusega, lähtudes alati sõltumatust professionaalsest otsusest ja järgides professionaalse käitumise kõrgemaid standardeid.
5. Arstid ei tohi oma tööalast otsustamist lasta mõjutada võimalusest, et see toob kasu neile endile või nende institutsioonidele. Arst peab ära tundma ja vältima tegelikku või võimalikku huvide konflikti. Kui niisugune konflikt on vältimatu, tuleb see eelnevalt avalikustada ja korrektselt menetleda.
6. Arstid peavad võtma vastutuse oma isiklike meditsiiniliste otsuste eest ega tohi muuta endi põhjendatud tööalaseid meditsiinilisi otsuseid ettekirjutuste ja korralduste alusel, mis on vastuolus meditsiiniliste kaalutlustega.
7. Meditsiiniliselt kohasel juhul peab arst tegema koostööd teiste arstide ja tervishoiutöötajatega, kes on kaasatud patsiendi ravisse või kellel on kompetents hinnata või soovitada erinevaid ravivõimalusi. Sellisel juhul tuleb suhtluses austada patsiendi konfidentsiaalsust ja piirduda vaid tarviliku infovahetusega.
8. Kui arst tõendab midagi erialaselt, siis tohib ta tõendada vaid seda, mida ta on isiklikult kindlaks teinud.
9. Arst peaks erakorralistes meditsiinilistes olukordades osutama abi, arvestades enda ohutust ja oskusi ning muude ravivõimaluste olemasolu.
10. Arst ei tohi kunagi osaleda piinamises ja teistes julmuses, ebainimlikkuses või alandamisega seotud tegevustes või karistamises ega neile kaasa aidata.

11. Arst peab end täiendama kogu tööalase karjääri jooksul, et säilitada ja arendada elukutsega seotud teadmisi ja oskusi.
12. Arst peaks püüdma praktiseerida keskkondlikult jätkusuutlikul viisil, et minimeerida keskkonnast lähtuvaid terviseriske praegustele ja tulevastele põlvkondadele.

KOHUSTUSED PATSIENDI EES

13. Arst peab arstiabi osutamisel austama patsiendi inimväarikust, autonoomiat ja õigusi. Arst peab respektseerima patsiendi õigust vabalt raviga nõustuda või sellest keelduda lähtuvalt patsiendi väärtustest ja eelistustest.
14. Arstile on ülimuslik patsiendi tervis ja heaolu ning ta peab pakkuma abi, mis on patsiendi parimates huvides. Nii toimides peab arst püüdma ära hoida või minimeerida patsiendi kahjustamist ning leidma soodsa tasakaalu loodetava kasu ja mistahes võimaliku kahju vahel.
15. Arst peab austama patsiendi õigust olla informeeritud raviprotsessi kõikides järkudes. Arst peab enne mistahes arstiabi osutamist saama patsiendi vabatahtliku informeeritud nõusoleku, mis tagab, et patsient saab ja mõistab teavet, mis on vajalik pakutud ravi kohta sõltumatu ja teadliku otsuse tegemiseks. Arst peab austama patsiendi otsust nõusolekust keelduda või see tühistada mistahes ajal ja põhjusel.
16. Kui patsiendi otsustusvõime on oluliselt piiratud, väljaarenemata, kahjustatud või ebastabiilne, peab arst patsienti kaasama meditsiiniliste otsuste tegemisse nii palju, kui see on võimalik. Niisugusel juhul peab arst tegema koostööd patsiendi usaldusväärse esindajaga, ja kui võimalik, tegema otsuseid patsiendi eelistuste alusel, kui need on teada või saab neid mõistuspäraselt järeldada. Kui patsiendi eelistused ei ole teada, siis peab arst tegema otsused patsiendi parimates huvides. Niisugused otsused peavad olema kooskõlas käesolevas koodeksis esitatud põhimõtetega.
17. Kui patsient ei ole erakorralises olukorras võimeline otsustusprotsessis osalema, siis võib arst meditsiinilist sekkumist alustada patsiendi eelneva nõusolekuta tema parimates huvides, austades tema eelistusi, kui need on teada.
18. Kui patsiendi otsustusvõime taastub, siis peab arst edasiseks meditsiiniliseks sekkumiseks saama tema informeeritud nõusoleku.
19. Arst peaks patsiendi lähedastega olema taktitundeline ning suhtlema nendega kooskõlas patsiendi eelistuste ja parimate huvidega, arvestades vajalikul määral patsiendiga seonduvat konfidentsiaalsust.
20. Kui patsiendi ravi mistahes aspekt ületab arsti kutseoskusi, siis peab arst konsulteerima või suunama patsiendi teise sobiva kvalifikatsiooniga arsti või tervishoiutöötaja poole, kellel on vajalikud oskused olemas.
21. Arst peab tagama korrektse ja õigeaegse meditsiinilise dokumenteerimise.
22. Arst peab austama patsiendi privaatsust ja konfidentsiaalsust ning seda isegi pärast patsiendi surma. Arst võib avalikustada konfidentsiaalset informatsiooni juhul, kui patsient annab selleks vabatahtliku informeeritud nõusoleku, või erandlikel juhtudel nõusolekuta, kui avalikustamine on hädavajalik olulise ja esmajärgulise eetilise kohustuse täitmiseks, mille saavutamise teised viisid ei ole realiseeritavad. Niisugune avalikustamine peab olema piiritletud vähima vajaliku informatsiooni hulga, saajate arvu ja kestusega.
23. Kui arst tegutseb kolmanda osapoolle nimel või raporteerib temale patsiendi raviga seonduvat, peab ta patsienti sellest informeerima arstiabi osutamise alguses ja teistel vajalikel hetkedel sedalaadi rolli vältel. Arst peab patsienti informeerima niisuguse kohustuse loomusest ja ulatusest ning saama temalt nõusoleku selliseks tegevuseks.
24. Arst peab hoiduma pealetükkivast või muul viisil ebasobivast reklaamist ja turundamisest ning olema veendunud, et kogu reklaamis või turundamisel kasutatud informatsioon vastaks faktidele ega oleks eksitav.
25. Arst ei tohi lasta ärilistel, rahalistel ega teistel konfliktsetel huvidel mõjutada enda erialaseid otsuseid.
26. Kui arstiabi osutamine toimub kaugtöö teel, siis peab arst olema veendunud, et selline suhtlusviis on meditsiiniliselt õigustatud ja vajalik abi saab antud. Arst peab ka patsienti informeerima distantsilt antava abi tugevatest ja nõrkadest külgedest, saama selleks patsiendi nõusoleku ja tagama, et patsiendi konfidentsiaalsus saab hoitud. Kus iganes on see meditsiiniliselt võimalik, peab arsti eesmärk olema patsiendile abi osutada vahetu kontakti teel.
27. Arst peab säilitama sobivaid ametiga seotud suhteid. Arst ei tohi kunagi käituda patsiendi suhtes ahistavalt, eksploateerivalt või muul ebasobival viisil ega asuma seksuaalsuhtesse praeguse patsiendiga.
28. Et osutada abi kõrgeimate standardite kohaselt, peavad arstid hoolitsema oma tervise, heaolu ja oskuste eest. Selleks tuleb vajadusel küsida asjakohast abi, et tagada arstide võimekus ohutult praktiseerida.
29. Käesolevas koodeksis esitatakse arsti eetilised kohustused. Siiski leidub sügavate eetiliste dilemmadega teemasid, mille puhul võivad arstide ja patsientide arusaamad olla küll hoolikalt kaalutletud, kuid südame-tunnistusest lähtuvalt ometi üksteisega konfliktis.

Arstil on eetilise kohustus minimeerida võimalust katkestada patsiendi ravi. Arsti südametunnistusest lähtuv vastuseis mistahes seaduslikult ettenähtud meditsiinilise sekkumise teostamisse võib realiseeruda üksnes siis, kui see ei kahjusta ega diskrimineeri konkreetset patsienti ega sea ohtu tema tervist.

Arst peab kohe ja lugupidamisega informeerima patsienti niisugusest vastuseisust ja patsiendi õigusest konsulteerida teise asjatundliku arstiga ning andma patsiendile piisavalt informatsiooni, mis võimaldab tal niisuguse konsultatsiooniga õigeaegselt alustada.

ARSTIDE KOHUSTUSED TEISTE ARSTIDE, TERVISHOIUTÖÖTAJATE, ÜLIÕPILASTE JA MUU PERSONALI EES

30. Arst peab suhtuma teistesse arstidesse, tervishoiutöötajatesse ja muusse personali lugupidaval ja koostöisel viisil, ilma eelarvamusliku, ahistava või diskrimineeriva käitumiseta. Arst peab tagama, et meeskonnatöös järgitakse arstieetika põhimõtteid.
31. Arst peaks austama kolleegide arsti-patsiendi suhteid ega tohiks sekkuda neisse, ilma et seda sooviks teise suhte kumbki osapool või see oleks vajalik patsiendi kahjustamise ärahoidmiseks. See ei peaks takistama arsti soovitava alternatiivseid tegevusstsenaariume, mis oleks patsiendi parimates huvides.
32. Arst peaks informeerima sobivaid institutsioone tingimustest või asjaoludest, mis takistavad temal või teistel tervishoiutöötajatel osutada abi kõrgeimate standardite kohaselt või järgida käesoleva koodeksi põhimõtteid. Niisuguste asjaolude hulka kuuluvad arstide ja teiste tervishoiutöötajate mistahes vormis väärkohtlemine ning vägivald nende suhtes, ebasobivad töötingimused või muud olukorrad, mis tekitavad ülemäärast ja püsivat stressi.
33. Arst peab suhtuma õpetajatesse ja üliõpilastesse vajaliku respektiga.

KOHUSTUSED ÜHISKONNA EES

34. Arst peab kaasa aitama ausale ja õiglasele tervishoiu võimaluste pakkumisele. See tegevus sisaldab osutamist ebavõrdsusele tervise ja arstiabi vallas ning neid määratlevatele teguritele, samuti nii patsientide kui ka tervishoiutöötajate õiguste rikkumisele.
35. Arstidel on oluline roll tervise, terviseõpetuse ja tervisealase kirjaoskuse vallas. Selle kohustuse täitmiseks peavad nad kaalutletult tutvustama mittepõhisele ja avalikule auditooriumile, sh sotsiaalmeedias, uusi avastusi, tehnoloogiaid ja raviviise ning tagama, et nende endi seisukohad on teaduslikus mõttes korrektsed ja arusaadavad.
Arstid peavad teada andma, kui nende endi seisukohad on vastuolus tõenduspõhise teadusliku informatsiooniga.
36. Arst peab pooldama usaldusväärseid meditsiinilisi teadusuuringuid, mis teostatakse kooskõlas WMA Helsingi deklaratsiooni ja Taipei deklaratsiooniga.
37. Arst peaks vältima sellist käitumist, mis vähendab avalikkuse usaldust arsti elukutse vastu. Usalduse hoidmiseks peavad arstid üksikuna ja koos teiste arstidega järgima professionaalse käitumise kõrgeimad standardeid ning olema valmis teavitama sobivaid institutsioone käitumisest, mis on vastuolus käesoleva koodeksi põhimõtetega.
38. Arst peaks jagama arstlikke teadmisi ja kogemusi nii patsientide heaolu ja tervishoiu edendamise nimel kui ka rahvatervishoiu hüvanguks riiklikul ja üleilmsel tasemel.

KOHUSTUSED ARSTIDE KOGUKONNA LIIKMENA

39. Arst peaks järgima, kaitsma ja edendama käesoleva koodeksi eetikapõhimõtteid. Arst peaks aitama ära hoida riiklikke või rahvusvahelisi eetilisi, juriidilisi, organisatsioonilisi või korralduslikke tingimusi, mis õonestavad mistahes selles koodeksis esitatud kohustust.
40. Arst peaks toetama teisi arste, kui nad järgivad käesolevas koodeksis esitatud kohustusi, ja võtma tarvitusele meetmeid, et kaitsta neid ebasobiva mõjutamise, väärkohtlemise, ekspluateerimise, vägivald või ahistamise eest.